

Slovenský čuvač

Původ

První své stopy vtiskli bílí horští psi do pyrenejských, alpských a kavkazských svahů, kudy se kdysi táhla linie zalednění, už před 30 000 lety. Psi z těchto oblastí pocházeli buď z vlků arktického typu, nebo spíše z tibetské dogy, která se dostala do Evropy při stěhování národů. Každopádně se navzájem podobali nejen bílou srstí, ale i robustnější tělesnou stavbou. Pravděpodobně právě z této skupiny pochází řada dnešních plemen: italský maremsko-abruzzský pastevecký pes, řecko-albánský ovčák, maďarský kuvasz nebo pyrenejský horský pes. Na jednotlivá plemena byli rozděleni až v moderní době, s čímž se ne všichni odborníci z oboru kynologie ztotožňují – např. H. Räber tvrdí ve své Encyklopedii psů, že v případě tří východoevropských plemen (slovenský čuvač, podhalaňský pes a maďarský kuvasz) jde z kynologického hlediska o rozdělení jen stěží oprávněné, protože o příslušnosti k plemenu nerozhoduje odlišný vzhled, ale průkaz původu. S tímto názorem se chovatelé čuvačů nemůžou smířit a okamžitě poukážou hned na několik zásadních rozdílů mezi

plemeny. Například kuvasz je kromě odlišností v exteriéru (ve tvaru hlavy a očí, v postavení lopatek a ramenních kostí, v držení krku a ocasu a v osrstění) psem z nížin a pust, kdežto slovenský čuvač představuje původní horský typ; podhalaňský pes je zase o 5 centimetrů vyšší, má kratší a širší čenich, šikmo posazené oči a na rozdíl od čuvače má povolené krémové skvrny.

Diskuse mezi přívrženci jednotlivých plemen měly i politický charakter. Kuvasz byl v Maďarsku po staletí oblíbencem zdejší šlechty pro svůj reprezentativní vzhled i lovecké a hlídačské schopnosti, takže například už v 15. století král Matyáš I. prohlásil, že si jich cení víc než své tělesné strážce; a o čtyři století později tu byl kuvasz uznán a veden jeho čistokrevný chov.

Slovensko bylo součástí uherské říše, bez samostatnosti a téměř bez šlechty, a veškeré tradice se udržovaly téměř výhradně na venkově. Jen slovenští horalé byli osvobozeni od roboty a jako svobodní lidé chránili hranice; daně platili v ovčím sýru. Při službě je od nepaměti provázeli velcí bílí psi, což dokazu-

jí některá dochovaná vyobrazení. Další úlohou psů bylo chránit stáda před vlky a medvědy.

Pro nedostupnost horských oblastí, kde se tito předchůdci slovenských čuvačů po staletí chovali, o nich neměl okolní svět příliš povědomí. Postupně se ale jejich chov rozšířil až do Beskyd, kde kromě ochrany stád sloužili i jako průvodci lidí, hlídači ovcí nebo strážci hranic.

Na přelomu 19. a 20. století začala v horách vyrůstat lázeňská střediska. Pacienti a návštěvníci, kteří podnikali horské zdravotní procházky a cestou kupovali v salaších ovčí sýry, tu bývali okouzleni nádhernými bělostnými a chundelatými štěňaty, která si pak často odváželi domů místo suvenýrů. Tak se předchůdci slovenského čuvače dostali z chudých horských salašů i do podhůří, kde byli pro svůj vzhled rázem pokládáni za luxusní plemeno. Dobře vycvičeného dospělého pasteveckého psa si ale ani ve zdejším chudém kraji nebylo možné koupit, protože krom toho, že psi byli nenahraditelnými pomocníky při hlídání stád, je bačové pokládali za členy své rodiny.

Počátky moderního chovu

Odlehlost končin, kde žili po staletí pastevci se stády a svými psy, přispěla k poměrně čistokrevným chovům. I když se tu v první řadě dbalo na zachování těch nejlepších pracovních vlastností, upřednostňován byl vždy jeden typ - s bílým zbarvením, aby ovčák mohl vizuálně psa kontrolovat i na značné vzdálenosti a za ztížených podmínek viditelnosti. Po skončení I. světové války přestalo být Slovensko součástí Maďarska. V nově vzniklém Československu začaly snahy o uznání svébytného horského plemena, pozdějšího slovenského čuvače, z čehož ovšem nebyli Maďaři příliš nadšeni a tvrdili, že nejde o další plemeno, ale stále jen o maďarského kuvasze. Popularita i počty tatranského čuvače stoupaly a začátkem 20. století se údajně začali vyvážet i do zahraničí - do Polska a do Německa, a ze slovenských hor se začali vytráčet.

Tím, čím je pro československého vlčáka pan František Rosík a pro slovenského kopova nebo hrubosrstého stavěče již zemřelý Koloman Silmák, tím byl pro plemeno slovenský čuvač profesor Antonín Hružka z Vysoké školy veterinární v Brně. Aby podchytil a ustálil toto plemeno, dovezl z Tater dvě nepřibuzná štěňata, která později položila základ čistokrevného chovu (tehdy ještě tatranského) čuvače u nás. Jerry a Kora se stali

prvními dvěma psy zapsanými v plemenné knize a první vrh z jejich spojení byl zapsán 4. června roku 1929.

Prof. Hružka pracoval na přísně vědeckých základech, využíval úzkou příbuzenskou plemenitbu a později i psy z původního chovu, nikdy ale nepřikřivil psy jiných plemen. Snažil se pro chov vybírat jedince exteriérově odpovídající starým vyobrazením a charakterově dobovým popisům. Napsal monografii Tatranský čuvač i první standard plemena.

Okruh chovatelů se rozšiřoval, což vedlo k založení „Spolku chovatelů psů tatranských ovčáckých* čuvačů v Brně“, s vlastní plemennou knihou. Spolek byl řádným členem všech nutných tehdejších organizací - Československého svazu kynologického, Československé kynologické unie i Mezinárodní kynologické federace (FCI). Prvním předsedou byl prof. Hružka. Bohužel, II. světová válka chov čuvačů doslova zdecimovala a navíc byl za Protektorátu zakázán import dalších psů ze Slovenska. Od skončení války do roku 1947 začaly počty čuvačů opět narůstat, takže např. v roce 1947 bylo v plemenné knize Spolku chovatelů čuvačů zapsáno skoro 800 štěňat.

Další oživení nastalo až v padesátých letech, kdy už profesor Hružka nežil. Činnost klubu zastřešoval po změně poměrů postupně Svaz pro spolupráci s armádou (Svazarm), Čs. svaz lovců a dokonce

i Svaz chovatelů drobného zvířectva. Uznání plemena se pan profesor nedožil; zemřel v březnu r. 1950. Oficiálnímu uznání předcházely zmatky s pojmenováním a mělo i politicky laděný nádech. Původně bylo plemeno známé jako tatranský čuvač - „tatranský“ podle výskytu (někdy i „lipták“ podle města na severu Slovenska) a „čuvač“ ze slova počúvať - naslouchat. V zájmu toho, aby se nezaměňovalo slovenské plemeno s plemenem z polské strany Tater, tj. s tatranským, resp. podhalaňským pasteveckým psem, přejmenovala pohotově zástupkyně FCI pro standardy Dr. Laufbergerová, obhajující uznání čuvače, z tatranského na slovenského čuvače.

V červnu roku 1965 se v Praze konalo pro slovenské čuvače významné zasedání FCI, protože byli uznáni za samostatné plemeno. Uznání předcházelo obšírné zdůvodnění opodstatnění a existence čuvače jako slovenského psa, tehdejší hlavní poradce chovu dr. Vilém Kurz předložil vedení FCI jako důkaz o jedinečnosti plemena i monografii prof. Hružky a svou roli sehrála i řada dobových vyobrazení pastevců se psy z Oravska. Když se o týden později konala v Brně světová výstava, slovenští čuvači už byli posuzováni podle platného standardu FCI. Proti uznání se snažilo - marně - protestovat Maďarsko s tím, že jde de facto o jejich národní plemeno,

o kivasze. Na sklonku roku 1967 podali Maďaři oficiální protest. Dr. Kurz spolu s tehdejšími předsedou klubu chovatelů Robertem Zacharidesem a předsedou čs. komise pro standardy MVDr. Nesvadbou uznání slovenského čuvače na zasedání komise FCI pro standardy v lednu r. 1969 úspěšně obhájili.

Chov u nás a ve světě

První zapsaný vrh v r. 1929 byl z první chovatelské stanice u nás, Ze zlaté studny ve Svitavách u Brna. Jiná linie pocházela z Karpat, ze stanice Z Hoverly. Další krevní linie nesou názvy Kazo, Ibro, Umek z Tutlek, Simba a Nero (stanovené na Slovensku Klubem pro zkvalitnění chovu a pocházející rovněž odtud), a krom nich také Bojar, Budnas, Cuvo... a další.

V dobách Československa se každoročně narodilo zhruba 500 štěňat slovenského čuvače. Na činnost původního Spolku chovatelů tatranských ovčáckých čuvačů se sídlem v Brně navázal v roce 1958 Klub chovatelů slovenských čuvačů v Brně, který existoval až do rozdělení Československa. Od 1. 12. 1992 existují český a slovenský klub samostatně, rozděleny byly i plemenné knihy. Samostatně jsou pořádány klubové i speciální výstavy i výcvikové tábory pro všechny zájemce z řad vlastníků slovenských čuvačů a jejich psů, a evidují se dostupné informace o chovu tohoto plemena z celé Evropy. V současnosti činí přírůsteky 100 až 150 slovenských čuvačů ročně jak na slovenské, tak i na české straně. Kromě našich států je slovenský čuvač chován i v Evropě a Americe.

Exteriér

Ještě za života prof. Hřízy existovaly dva rázy tehdy tatranského čuvače: větší horský, s kohoutkovou výškou psů 65 a fen 60 centimetrů, a malý nížinný, jehož představitelé měřili na výšku 50 a 40 centimetrů. Postupně se výškové rozdíly setřely, protože se čas od času oba rázy zkřížily.

Dnes je slovenský čuvač nádherné, impozantní, souměrné plemeno s vyváženými proporcemi – prostě typický horský pes mohutnější konstrukce s hustou srstí bílé barvy. Je dokonale uzpůsobený pro život v drsných podmínkách, a to jak fyzicky, tak psychicky. Navenek

* I když měl tehdejší Spolek chovatelů ve svém názvu skutečně tatranské ovčácké čuvače, dnes již chápeme pojem „ovčácký pes“ jako psa pohánějícího stáda; kdežto psy, kteří chránili či chrání stáda před predátory, označujeme jako pastevecké - a tedy i slovenské čuvače.

Standard FCI č. 142 - SLOVENSKÝ ČUVAČ

ZEMĚ PŮVODU: Slovensko

POUŽITÍ: využití slovenského čuvače plyne z jeho odedávna obvyklého použití jako ovčáckého a salašnického psa ve vysokých horách nad hranicí lesa a jako hlídacího psa v hospodářstvích i na hranicích.

CELKOVÝ VZHLED: plemenné znaky tatranského čuvače odpovídají typu horského psa pevné konstituce, mohutné stavby, silné kostry a husté bílé srsti. Má živý temperament a je ostražitý, neohrožený a bystrý. Po staletí se přizpůsoboval drsnému klimatu slovenských hor, zejména Tater. Tělo je mírně obdélníkového formátu a spočívá na silných, poměrně dlouhých nohách. Jméno plemene vychází z jeho bystrosti a ostražitosti – slovenské slovo „čuvat“ znamená „slyšet“.

POVAHA/TEMPERAMENT: je neobyčejně věrný a srdnatý, vždy připravený postavit se jakékoliv škodně, i medvědu či vlku. Aby jej bylo možno i v noci odlišit od škodících zvířat, byl podle prastaré tradice chován jen v bílé barvě.

POHYB: pohyb čuvače je navzdory jeho mohutnosti překvapivě lehký, hbitý v každém terénu, v každém počasí. Charakteristickým pohybem je klus.

KŮŽE: přiléhající k tělu, růžová. Černě pigmentovaná jen v okolí očí, nosu a tlamy, kde přechází v černé sliznice. Polštářky prstů jsou rovněž černě pigmentované.

SRST: s výjimkou hlavy a končetin je srst hustá, bez pěšinky na hřbetě a bez praporce na ocase a na zadní straně stehen. Psi mají nápadnou hřívu. Na hlavě a končetinách je srst krátká a přiléhavá, na zadní straně končetin o něco delší.

Od místa nasazení uší přechází srst dozadu v hřívu. Dlouhé pesíky zcela zakrývají podsadu, jsou 5 – 15 cm dlouhé, v hřívu nejvíce zvlněné, jinde mírně zvlněné, na hřbetě vytváří několik vln, které jsou uloženy v příčném směru. Jednotlivé vlny a nesouvislá srst jsou nežádoucí. Podmínkou je souvislé, volné osrstění. Podsada je jemná a v plné srsti dosahuje do poloviny nebo dvou třetin pesíků krycí srsti. V létě podsada vypadává, srst ztrácí hustotu, drží si však díky vlnitosti krycí srsti svoji lehkost po celý rok a nevytváří pěšinku na hřbetě.

BARVA: žlutavý nádech v bázi uší je přípustný, ale nežádoucí. Patrné žluté skvrny jsou nepřipustné.

VÝŠKA A HMOTNOST:

Výška v kohoutku: psi 62 - 70 cm, feny 59 - 65 cm; Hmotnost: psi 36 - 44 kg, feny 31 - 37 kg